

MÜZİK ÖĞRETMENİ YETİŞTİREN KURUMLARDA ORKESTRA-ODA MÜZİĞİ EĞİTİMİNDE YAYLI ÇALGILARIN YERİ ve ÖNEMİ

*Nesrin BİBER ÖZ**

ÖZET

Müzik sevgisini güçlendiren, çalgı çalabilme yeteneğidir. Çalgı eğitimi, müzik öğretmeni yetiştiren kurumların en etkili ve temel alanlarından biridir. Müzik öğretmeni yetiştiren kurumlarda, orkestra-oda müziği eğitimi neticesinde elde edilen ürünlerin zaman zaman çeşitli etkinlikler yoluyla çevreye sunulması, yaylı çalgıların müzik eğitimindeki önemini ortaya koymaktadır.

Anahtar Kelimeler: *Orkestra/Oda Müziği, Yaylı Çalgılar.*

ABSTRACT

The thing, which reinforces the love for music, is the competence for playing the musical instrument. Training to play the instrument is the one of the most effective applications in the schools which educate the music teacher. By some activities, presentation of the products intermittently, which has been gained at the end of training for orchestra and chamber music, shows the importance of strings in the music education.

Key Words: *Orchestra/Chamber music, Strings.*

* *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü, Müzik Eğitimi Anabilim Dalı Öğretim Görevlisi*

Cumhuriyetin kuruluşuyla beraber ilk ciddi Müzik Eğitimi kurumu 1924 yılında kurulan Musiki Muallim Mektebi'dir (1939'da çıkarılan bir kanunla Devlet Konservatuvarına dönüştürülmüştür). 1938'de, Gazi Terbiye Enstitüsü'ne bağlı olarak, müzik öğretmeni yetiştiren müzik bölümü açılmış, 1969'da İstanbul, 1973'te İzmir, 1981'de Bursa'da Müzik Bölümlerinin açılmasından sonra, 1982 yılında tüm yüksek öğretim kurumları üniversite kapsamına alınmış ve bunları, çeşitli üniversitelere bağlı fakültelerin bünyelerinde açılan diğerleri izlemiştir.

Müzik Öğretmeni Yetiştiren Kurumlarda Uygulanan Programlarda Orkestra-Oda Müziği Eğitimi

Müzik; bir tını, orkestra, tınların dengesi olayıdır. Oda müziği ise, küçük çalgı topluluğu ile az dinleyici kapasiteli salonlarda icra edilir. 17. yüzyıl Fransa saraylarında verilen konserlerden kaynaklanan bir terimdir.

Bir ders olarak orkestra-oda müziği eğitimi, müzik öğretmeni yetiştiren kurumlarda uygulanan programlarda; Oda Müziği-Talebe Orkestrası, Toplu Çalgı Çalışmaları ve Orkestra, Birlikte Seslendirme, Seçmeli Müzik Özel Alanları gibi çeşitli adlar altında Müzik Eğitimi Programları içinde yer almıştır.

En kapsamlı ilk program sayılan 1941 programında bu ders, Oda Müziği-Talebe Orkestrası adı altında, öğretim süresi boyunca (3 yıl) oda müziği haftada 1 saat, talebe orkestrası haftada 2 saat olarak okutulmuştur (Orkestraya katılabilecek durumda bulunan talebeler seçilerek alınmıştır.).

Öncekinden daha kapsamlı olarak hazırlanan 1970 programında Toplu Çalgı Çalışmaları ve Orkestra olarak her sınıfta haftada 3 saat olarak okutulmuştur. (Okul Çalgı Kümeleri, Oda Müziği, Orkestra olarak 3 türlü yapılmıştır.)

1980 programında ise 3. ve 4. sınıflarda her yarıyıl 2'ser saat olmak üzere Seçmeli Müzik Özel Alanları adı altında orkestra-oda müziği çalışmaları yapılmıştır.

Örnek olarak verilen bu programlarda da görüldüğü gibi, ders saatleri daha çok artırılarak çeşitli adlar altında okutulan bu dersin amaçları; öğrencilerin müzik zevkinin gelişimine katkıda bulunarak eğitim müziği örneklerini, ulusal ve evrensel müzik eserlerini tanımalarını, bu ders çalışmaları ile öğrencilerin gelecekteki müzik öğretmeni niteliği ile müzik yapma zevk ve alışkanlığını kazanmalarını, meslek yaşamlarında oluşturacakları toplulukları yönetecek bilgi ve becerileri kazanmalarını kapsar.

Çalgı Eğitimi ve Amaçları

Eğitim; bilim, teknik ve sanat alanlarında bireyleri ve toplumları en iyi bir biçimde yetiştirmeyi amaçlar.

Çalgı eğitimi, müzik öğretmeni yetiştirmede uygulanan programın çok önemli ve temel alanlarından biridir. Çalgı eğitimi “Çalgı Öğretimi yoluyla bireyler ve toplumların devrinişsel, duyuşsal ve bilişsel davranışlarında kendi yaşantıları yoluyla ve kasıtlı olarak istendik değişiklikler oluşturma ya da yeni davranışlar kazandırma sürecidir.”¹

Çalgı eğitimi olmadan yapılan bir müzik eğitimi düşünülemez. Bir başka deyişle, “müzik eğitiminin temel boyutlarından biri olan çalgı eğitiminin yapılmadığı durumlarda, müzik eğitimi ya eksik, ya yetersiz, ya da yeterince sağlam ve tutarlı olamaz”².

Çalgı eğitimi yoluyla öğrencilerin; müzik bilgi ve beğenilerini, müzikalitetlerini, birlikte müzik yapma yeteneklerini geliştirmeleri, düzenli ve disiplinli çalışma alışkanları kazanmaları, ulusal ve evrensel müzik sanatını tanımaları amaçlanır.

Bireysel ve toplumsal özelliği olan bir eğitim olmasından dolayı; çalgı eğitiminin bireyi ve toplumu etkileme özelliğiyle insan yaşamında etkin bir yeri vardır. Çalgı eğitimi, müzik sevgisini güçlendirir. Öğrencide bağımsızlık duygusu yaratarak, kendine olan güveni artırır.

Yaylı Çalgılar ve Orkestra-Oda Müziği Eğitimindeki Yeri

“Çalgılar ayrımlı açılardan adlandırılır, bölümlenir (sınıflanır). Birbirine daha çok benzeyenler küme küme ayrılarak, çeşitli çalgı kümeleri oluşturulur. Çalınırken, genellikle yayın kullanıldığı çalgılara **yaylı çalgılar** denir”³. Kemançe, kabak kemane, yaylı tambur v.b.yayla çalınan sazlar gurubuna girerler.

Yaylı çalgılar (yaylı sazlar) ailesi denildiğinde ilk akla gelen ve bu aileyi oluşturan keman, viyola, viyolonsel (çello) ve kontrabas, senfoni orkestrası ve oda orkestrasının bel kemiğini oluştururlar. Aynı şekilde, müzik öğretmeni yetiştiren kurumlarda yapılan orkestra-oda müziği

¹ Ali Uçan; **Müzik Eğitimi, Temel Kavramlar-İlkeler-Yaklaşımlar**, Müzik Ansiklopedisi Yayınları, Ankara 1994, s.23.

² _____, **Çevreden Evrene Keman Eğitimi Üzerine**, Çağdaş Eğitim, Ankara 1980, s. 47.

³ Edip Günay / Ali Uçan; **Çevreden Evrene Keman Eğitimi** Yayınları, Ankara 1980, s. 12.

çalışmalarında da temel yapıyı oluştururlar. Bu çalgıların ses tonlarındaki gürlük ve sıcaklık (ses rengi), çok zengin teknik olanaklara sahip olmaları, öğrencide müzik yapma isteği ile birlikte düzenli ve disiplinli çalışma alışkanlığı kazandırır.

Yaylı çalgılar, müzik öğretmeni yetiştiren kurumlarda yapılan eğitim içinde etkili ve önemli bir yer olarak orkestra-oda müziği eğitiminde ve etkinliklerinde temel oluşturmuştur.

Müzik öğretmeni yetiştiren kurumlarda verilen çalgı eğitimi içinde ağırlıklı olarak kullanılan keman, viyola, viyolonsel ve bu kurumların bazılarında daha sonra katılan kontrbas eğitimi alan öğrenciler, bir çalgı çalmanın verdiği haz ve özgüvenle, bireysel çalışmalarının yanısıra orkestra-oda müziği eğitimi içinde birlikte çalma-seslendirme yoluyla müzikalitelelerini, birlikte çalma becerilerini geliştirmektedirler. Dolayısıyla aldıkları müzik eğitimi sonucunda edindikleri birikimlerle, meslek yaşamlarında da müzik sevgisini ve beğenisini yükselten bireyler yetiştirmeleri beklenmektedir.

Müzik Öğretmeni Yetiştiren Kurumlarda Orkestra-Oda Müziği Eğitiminde Uygulamaya Yönelik Sorunlar

1. Öğrenci sayısının çokluğu ve değişik çalgılar (yaylılar, piyano, nefesliler, şan, gitar) nedeniyle homojen gruplar oluşturulmaması.
2. Uygun mekan (derslik) ve yeterli araç-gereç olmaması.
3. Öğrenci düzeyine uygun ve çeşitlilikte dağar (repertuar) olmaması.

Oda Müziği Grupları Oluşturmada Karşılaşılan Sorunlar

Orkestra-oda müziği eğitiminde, uygulamada, öğrencilerden oda müziği grupları oluştururken zaman zaman güç durumlarla karşı karşıya gelinmektedir.

Branşı keman olan bir öğretim elemanı için en uygun oda müziği grubu, yaylılardan kurulmuş olan gruptur. Bu düşünce gözetildiğinde, bazı öğrencilerin bir gruba dahil edilmesinde zorluk yaşanmaktadır (Branşı piyano olan öğrencilerin gruplara dağılımında yaşanan zorluklar gibi). Çok zaman bazı çalgılarda yığılma olurken, örneğin (piyano-keman) bazılarında eksiklik görülmektedir. Örnek olarak, bir yaylı sazlar kuarteti (dörtlüsü) ile çalışmak isteyen öğretim elemanı, 1. ve 2. keman çalan öğrencilerin yanına bazen, viyola ve viyolonsel çalan öğrenci bulmakta güçlük çekmektedir.

Benzer durum, şan öğrencilerinden oluşturulan oda korosu grubunda da, yeterince soprano olmasına karşın diğer ses gruplarında (alto, tenor, bas) eksiklerin olmasında görülebilmektedir. Ayrıca, oda müziği gruplarının oluşturulmasında bireysel çalgıların çeşitliliği, öğretim elemanının dalı açısından da uygulamada sorun yaratmaktadır.

Mekan (Derslik)/ Araç-Gereç Sorunu

Akademik yıl başlarken orkestra- oda müziği dersi alacak olan öğrencilerden, branşı yaylı çalgı olup düzeyi iyi olanlar, aynı zamanda verdiği konserler ile fakülteyi ve üniversiteyi temsil etme niteliği taşıyan, orkestra grubuna dahil edilmektedirler. Geride branşı çoğunlukla piyano olmak üzere keman, viyola, çello, gitar, flüt, şan öğrencilerinden oluşan kalabalık bir grup, bu dersi veren öğretim elemanlarına branşları doğrultusunda paylaşılmaktadır. Fakat, bazı branşlarda yığılma olmakta, bu da, beraberinde bazı zorlukları getirmektedir. Örneğin, bir yaylı çalgı grubuna, branşı piyano olan birkaç öğrencinin katılması durumunda öğretim elemanı, hem o öğrencilerin durumuna uygun eser seçmek, hem de içinde piyano bulunan birden fazla derslikte çalışmak durumunda kalmaktadır. Aynı zaman diliminde kullanılan, birden fazla derslik arasında gidip gelerek dersi sürdürmek durumunda kalan öğretim elemanı için, bu durumun zaman ve enerji kaybına neden olduğu söylenebilir.

Orkestra-Oda Müziği Eğitiminde Repertuar Sorunu

Orkestra-oda müziği eğitiminde yaşanan bir diğer sorun, öğrencilerin düzeyine göre eser bulmada yaşanan zorlukla, dağar (repertuar) eksikliğidir. Müzik Eğitimi Anabilim Dallarının birçoğunda, orkestra-oda müziği eğitiminde kullanılacak ders materyali yok denecek kadar azdır. Oluşturulan oda müziği grubu ya da gruplarına uygun eser bulmak, öğretim elemanının kişisel çabasıyla mümkün olmaktadır.

Birlikte çalma ile öğrenci, tüm müzik dönemlerine ait örnekleri tanımalıdır. Daha önemlisi, Türk Müziğinden örnekler tanımalı ve seslendirmelidir. Orkestra-oda müziği eğitiminde, uygun eser bulma konusunda karşılaşılan en önemli sorun, öğrencilerin düzeylerine göre Çağdaş Türk Eserlerinin az bulunmasıdır. Türk bestecilerimizin yazdıkları eserlerin çoğu sanatsal amaçlı yazılmış olduğundan öğrenci düzeyinin üzerinde kalmaktadırlar. Bu nedenle, Türk Müziği eserlerinden, orkestra-oda müziği eğitimi için uygun eser bulmak zor olmakta, bulunabilen, öğrenci düzeyine uygun az sayıda eser de, öğretim elemanının araştırıp, elde etme yeteneğine kalmaktadır. Orkestra-oda müziği eğitimde Çağdaş Türk Müziği eserlerinden yarar-

lanma olanağı, Batı Müziği repertuarına göre yok denecek kadar azdır. Bu durum, Müzik Eğitimi Anabilim Dallarında bulunan kütüphanelerde, orkestra-oda müziği repertuarını özenle oluşturmayı gerektirmektedir.

SONUÇ

Çalgı eğitimi olmadan yapılan bir müzik eğitimi düşünülemez. Müzik öğretmeni yetiştiren kurumlarda uygulanan öğretim programlarında, orkestra-oda müziği eğitimi ve etkinlikleri, bugüne kadar çeşitli adlar altında aynı amaca yönelik olarak sürdürülmüştür.

Müzik öğretmeni yetiştiren kurumlarda orkestra-oda müziği eğitimi, çalgı eğitiminin belli aşamalarından sonra birbirini destekleyici ve birbirini tamamlayan bir şekilde öğretim programlarında yer almıştır. Çalgı eğitiminde kazanılan becerilerin orkestra-oda müziği eğitimi gibi daha geniş bir alanda geliştirilmesi-pekiştirilmesi ile öğrenci, ulusal ve evrensel müzik örneklerini tanımaktadır.

Çalgı eğitiminin, dolayısıyla yaylı çalgıların taban oluşturduğu orkestra-oda müziği eğitimi içinde yapılan ve sunulan eğitsel ve sosyal amaçlı çeşitli etkinlikler; öğrencilerin, çalıştığı grupla ve sosyal çevresi ile etkileşimini yoğunlaştırarak ilişkilerinin daha sağlıklı ve düzenli olmasını sağlar.

Müzik öğretmeni yetiştiren kurumlarda, orkestra/oda müziği eğitiminde mekan, araç-gereç, repertuar eksikliği gibi bazı olumsuzluklara rağmen Anadolu Güzel Sanatlar Liselerinden gelen öğrencilerin katılımıyla orkestra/oda müziği gruplarının düzeyinin önemli oranda yükseldiği gözlenmiştir.

Kuruluşundan günümüze kadar müzik eğitimcisi yetiştiren kurumlarda sürdürülen yaylı çalgı eğitimi ve bu eğitim ile kazanılan becerilerle oluşturulan orkestra ve çeşitli oda müziği topluluklarıyla sunulan konser vb. etkinlikler, yaylı çalgıların orkestra-oda müziği eğitimindeki işlevini ortaya koymakta ve müzik eğitimindeki önemini göstermektedir.

ÖNERİLER

✓ Orkestra ve özellikle oda müziği grupları daha homojen özellikler taşımalı, oda müziği gruplarının oluşumuna çalgı türleri yönünden özen gösterilmelidir.

✓ Yurt içi ve yurt dışından uygun repertuar sağlanması için çaba gösterilmelidir.

- ✓ Uygun çalışma ortamları düzenlenmelidir.
- ✓ Olabildiğince, her fırsatta yapılan çalışmalar dinleti olarak sunulmalı, müzik öğretmeni adaylarının birlikte müzik yapma ve sunma becerilerinin gelişmesi sağlanmalıdır.

KAYNAKLAR

1. Günay, E., Uçan, A.: **Çevreden Evrene Keman Eğitimi I**, Dağarcık Yayınları, Ankara, 1980, s.12.
2. Uçan, A.: **Müzik Eğitimi, Temel Kavramlar-İlkeler-Yaklaşımlar**, Müzik Ansiklopedisi Yayınları, Ankara 1994, s.23.
3. _____: **Gazi Yüksek Öğretmen Okulu Müzik Bölümü, Müzik Alanı I. Yıl Programının Değerlendirilmesi**, Ankara 1982, s.158-194.
4. _____: **Çevreden Evrene Keman Eğitimi Üzerine, Çağdaş Eğitim**, Ankara 1980, s.47.
5. _____: **Genel Müzik Eğitiminde ve Genel Müzik Eğitimcisi Yetiştirmede Müzik Türlerinin Yeri**, I. Ulusal Müzik Eğitimi Sempozyumu Bildirisi, Trabzon 1993.
6. Tanrıverdi, A.: **Müzik Eğitiminde Yaylı Çalgıların Yeri ve Önemi**, Orkestra Aylık Müzik Dergisi, Sayı 240, s. 38-41.